

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ
ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

УДК 378.147.[37.011.3-051:78]:[7.071.2.78.087.68

DOI:

*Анатолій Мартинюк, доктор педагогічних наук
професор кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
ДВНЗ “Університет Григорія Сковороди в Переяславі”*

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ
ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

У статті визначено педагогічні умови формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Акцентується увага, щодо специфічності диригентсько-хорової справи майбутнього фахівця. Виявлено, що формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва – це цілеспрямований, інтегративний творчий процес, який полягає у засвоєнні фахових знань, вмінь, навичок, елементів педагогічної, виконавської техніки, що сприятимуть формуванню диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: педагогічні умови; диригентсько-хорова освіта; виконавська майстерність; майбутній вчитель музичного мистецтва.

Літ. 6.

*Anatolii Martyniuk, Doctor of Science (Pedagogy),
Professor of the Art Disciplines and Teaching Methods Department,
SHEI “Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav”*

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION
OF THE FUTURE MUSIC ART TEACHER’S CONDUCTING
AND CHORAL PERFORMANCE SKILLS**

In the article defined the pedagogical conditions for the formation of the future music art teacher’s conducting and choral performance skills. The emphasis is placed on the specificity of the future specialist’s conducting and choral business. Modern studies are analyzed to clarify the content of “pedagogical conditions” in the future teacher’s training which is the circumstances related to the educational process organization in a higher educational institution, which is aimed at providing theoretical and practical skills in the future music teacher’s conducting and choral performance skills.

In this regard, a set of pedagogical conditions that increase the level of formation of the future music art teacher’s conducting and choral performance skills are defined and substantiated: 1) creative environment for the formation of the future music art teacher’s conducting and choral performance skills; 2) formation of motivational purposefulness to conducting and choral performance skills; 3) ensuring the content of professional disciplines in conducting and choral art; 4) actualization of creative independence in the process of conducting and choral performance skills formation of the future music art teacher; 5) providing of reflexive and evaluative activities in the formation of the future music teacher’s conducting and choral performance skills.

It was revealed that the formation of conducting and choral performance skills of the future music art teacher is a purposeful, integrative creative process. It consists of the assimilation of professional knowledge, abilities, skills, elements of pedagogical and performance techniques that will contribute to the formation of conducting and choral performance skills of the future music art teacher.

Keywords: pedagogical conditions; conducting and choral education; performing skills; future music art teacher.

Постановка проблеми. Для модернізації освітнього простору потрібні фахівці, які володіють професійними знаннями, вміннями і навичками. В основу концепції Нової української школи покладена ідея виховання вмотивованого і кваліфікованого вчителя, що має свободу творчості, розвивається професійно. У документі наголошується про необхідність ролі мистецтва у навчанні і вихованні учнів за допомогою висококваліфікованого вчителя як цілісної особистості.

Диригентсько-хорова освіта в Україні постає як закономірний спадкоємець багатовікових традицій в музичному мистецтві, адже сучасні вимоги по-

требують професійну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Провідна роль майбутнього вчителя музичного мистецтва у формуванні диригентсько-хорової виконавської майстерності зумовлена наявністю у ньому різноманітних засобів, а саме: демократичністю, гнучкістю в утворенні різних форм співацьких колективів, глибоким емоційним впливом на особистість, глибинними національно-культурними традиціями та центральним місцем у музичній культурі українського народу.

Практична реалізація поставлених завдань передбачає високий рівень професіоналізму майбутнього

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ
ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

вчителя музичного мистецтва, важливим компонентом якого є здатність до виконавської майстерності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз робіт свідчить про наявність наукового підґрунтя для формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва (А. Авдієвський, Д. Болгарський, А. Єгоров, М. Канерштейн, М. Колесса, А. Пазовський, К. Пігров, С. Савчук та ін.) та розробки методик вокально-хорової освіти майбутніх фахівців (А. Болгарський, Д. Бондаренко, І. Гавран, Л. Зінов'єва, І. Коваленко, П. Ковалик, О. Коренюк, А. Лашенко, Т. Смирнова, І. Топчієва, Л. Хлебнікова та ін.). Педагогічні умови професійно-творчого розвитку майбутніх учителів розглядали С. Бабіна, О. Власова, М. Костенко, Т. Тихонова та ін; концепції з теорії мистецької освіти висвітлені в працях А. Козир, Г. Падалки, Е. Проворової, В. Орлова, О. Ростовського, Г. Побережної, О. Рудницької, В. Шульгіної, О. Щолокової та ін. Водночас теоретичний аналіз науково-методичної літератури і практичного досвіду професійного вдосконалення майбутнього вчителя музичного мистецтва свідчить, що диригентсько-хорова освіта потребує інноваційного методичного забезпечення, нових наукових підходів, вдосконалення фахових знань і вмінь, що передбачає виконавську майстерність майбутнього фахівця.

Мета статті – визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

1. Уточнити поняття “педагогічні умови формування диригентсько-хорової виконавської майстерності”.

2. Окреслити педагогічні умови диригентсько-хорової виконавської майстерності.

Виклад основного матеріалу. У контексті досліджуваної проблематики особливого змісту набувають умови диригентсько-хорової виконавської майстерності, що в історії національної культури є визначальною традицією. У праці “Диригентське виконавство як професійна мистецька діяльність” В. Рожок відзначає, що “окремі аспекти диригентського мистецтва і педагогіки привертати увагу відомих митців ще у XVIII ст., однак вона не мала в ті часи самостійного статусу” [4, 35].

Сутність підготовки фахівця полягає у формуванні у нього системи знань і якостей особистості, необхідних для виконання різних функцій професійної діяльності педагога. У цьому контексті актуальною є проблема створення умов для формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва в галузі диригентсько-хорового мистецтва.

У науковій літературі дефініція “педагогічні умови” означає сукупність обставин, компонентів освітнього процесу, що впливають на його результативність. Окреслення педагогічних умов певного процесу висвітлюють у дослідженнях сучасні науковці, педагоги.

С. Хриков підкреслює, що “педагогічні умови є продуктом діяльності вчителя та мають скеровуватись на організацію педагогічної діяльності й підвищення її ефективності” [5, 11–15]. О. Пехота стверджує, що педагогічні умови – це “система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що склались об'єктивно чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети” [2, 73].

О. Реброва у дослідженні “Теорія і методика формування художньо-ментального досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії” визначає такі педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців: цілеспрямована настанова на цінності полікультурної освіти та художньо-культурні традиції і потреби регіону; використання поліхудожнього середовища в усіх видах навчальної діяльності; привнесення до навчального процесу художньо-естетичного плюралізму; стимулювання осмислення та критичної позиції щодо стереотипів художньо-освітніх процесів; стратегія і настанова на конвергентність різних видів навчальної діяльності; залучення до організації навчального процесу, самоорганізації та самопідготовки в опануванні цінностями мистецтва; стимулювання художньо-педагогічної самоідентифікації й творчої самостійності [3, 24].

В. Юнда у дослідженні “Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з дитячим хором” визначає такі педагогічні умови: а саме: створення інформаційно-творчого інноваційного середовища у процесі підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з дитячим хором; створення умов для творчого пошуку студентів, розвитку ініціативності у вокально-хоровій діяльності; використання інтерактивних методів у процесі підготовки до роботи з дитячим хором; інтегративний характер професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва [6, 8].

З огляду на вищезазначене педагогічні умови формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядаємо як комплекс взаємопов'язаних чинників освітнього процесу, заходів і дій. Взаємозв'язок педагогічних умов полягає у тому, що кожна з них спрямована на досягнення однієї з цілей у контексті реалізації головної мети.

Аналіз науково-методичної літератури з досліджуваного феномену дозволяє визначити першу педагогічну умову – *створення креативного середовища щодо формування диригентсько-хорової*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Згідно з цією умовою, освітній процес буде ефективним у поєднанні з прагненням навчатися й високою самооцінкою, впевненістю у собі, що сприяє створенню креативного середовища в освітньому процесі з формування диригентсько-хорової виконавської майстерності, що спрямована насамперед на досягнення студентами високого рівня творчої активності й пізнавальної самостійності, вдосконалення фахових знань, вмінь та навичок.

Реалізація цієї умови передбачає:

– перспективи розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва в галузі диригентсько-хорового виконавства;

– контролювання результатів диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва;

– коригування подальшої творчої співпраці, враховуючи потреби та інтереси в галузі диригентсько-хорового виконавства майбутнього фахівця.

Досліджуючи педагогічні умови означеного феномену, сформулювали наступну умову, що полягає в орієнтації на *формування мотиваційної цілеспрямованості диригентсько-хорового виконавства*.

Науковці наголошують на тому, що мотиви і потреби, ціннісні орієнтації, емоційно-вольові установки людини (готовність до дії), стимулюють її пізнавальні процеси, обумовлюють формування особистісних якостей, досвіду оцінювання певних явищ і подій, скеровують діяльність людини, визначають її спрямованість, орієнтовані на досягнення мети [1]. Тому необхідною педагогічною умовою диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього фахівця є формування мотиваційної цілеспрямованості до диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка передбачає отримання й застосування фахових знань, вмінь та навичок у галузі диригентсько-хорового мистецтва.

Підкреслимо: диригування є виконавським мистецтвом, що допомагає диригенту засобами мови диригентських жестів та міміки, які повинні бути зрозумілі виконавцям, викликати у них емоційний відгук. Отже, основна мета диригентсько-хорового виконавства – передавати задум музично-художнього образу творів.

Наступна педагогічна умова – *забезпечення змісту фахових дисциплін з диригентсько-хорового мистецтва*, що передбачає гармонізацію й інтегрування диригентсько-хорової освітнього процесу шляхом системного застосування методичного забезпечення, педагогічного інструментарію в освітньому процесі фахових диригентсько-хорових дисциплін, а саме: “Диригування”, “Хоровий клас”, “Постановка голосу”, провідною метою яких є

формування музично-педагогічної, вокально-хорової і виконавської майстерності.

Проаналізувавши навчальний план і освітні програми з професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, можемо стверджувати, що вивчення фахових дисциплін є основою у формуванні диригентсько-хорової виконавської майстерності.

Четверта педагогічна умова – *актуалізація процесу саморозвитку у формуванні диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва*.

Реалізація цієї умови передбачає:

– самостійну роботу в галузі диригентсько-хорового виконавства;

– формування музично-пізнавальної та виконавської майстерності;

– удосконалення виконавських умінь і навичок;

– розвиток творчої уяви та фантазії, емоційно-чуттєвої та інтелектуальної сфер у процесі диригентсько-хорового виконавства.

Наступною педагогічною умовою визначено *забезпечення рефлексивно-оцінної діяльності у формуванні диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва*.

Рефлексивно-оцінна діяльність – це вагоме підґрунтя у мистецькій діяльності майбутніх фахівців, оскільки має творчий характер, і пов’язана з соціальними та інформаційно-комунікаційними технологіями.

Реалізація цієї умови передбачає:

– здатність до оцінки і самооцінки власної рефлексивної компетентності та її виявлення у формуванні виконавської майстерності;

– визнання своїх переваг і недоліків в удосконаленні професійних знань, вмінь, навичок у порівнянні з іншими суб’єктами навчальної взаємодії.

Отже, застосування рефлексивно-оцінної діяльності у формуванні диригентсько-хорової виконавської майстерності безпосередньо впливає на внутрішні стимули розвитку потреби майбутнього вчителя в самоосвіті, самовдосконаленні, передбачає високий рівень його професійної компетентності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Узагальнюючи вищесказане констатуємо, що кожна з виявлених педагогічних умов має внутрішні можливості, але не може повністю забезпечити ефективність формування досліджуваної проблеми: створення креативного середовища щодо формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва; формування мотиваційної цілеспрямованості диригентсько-хорового виконавства; забезпечення змісту фахових дисциплін з дири-

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ
ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

гентсько-хорового мистецтва; актуалізація процесу саморозвитку у формуванні диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва; забезпечення рефлексивно-оцінної діяльності у формуванні диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Лише їхня системна єдність допомагає досягти найкращих результатів у такому контексті, зокрема у формуванні диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Таким чином, формування диригентсько-хорової виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва розглядаємо як цілеспрямований, інтегративний творчий процес, який передбачає удосконалення фахових знань, розвиток творчих умінь, набуття практичних умінь, елементів педагогічної, виконавської техніки.

Перспективою подальшого дослідження означеної проблеми вбачаємо проведення діагностики рівнів сформованості диригентсько-хорової виконавської майстерності вивчення майбутнього вчителя музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Максименко С.Д. Загальна психологія. Підручник. Вінниця: Нова Книга. 2004. 704с.
2. Пехота О.М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посібник. Київ: Видавництво А.С.К. 2003. 240 с.
3. Реброва О.Є. Теорія і методика формування художньо-ментального досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії: автореф. доктора пед. наук спец. 13.00.02 теорія і методика музичного навчання; 13.00.04 теорія і методика професійної освіти. Київ, 2013. 46 с.

4. Рожок В.І. Історія українського диригентського виконавства: творчість Стефана Турчака: навчальний посібник. 2013. 328 с.

5. Хриков Є.М. Педагогічні умови як складова наукових знань. *Шлях освіти* 2, 2011, С. 11–15

6. Юнда В.В. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з дитячим хором: автореф. канд.пед. наук 13.00.04 теорія і методика професійної освіти. Старобільськ 2021. 23 с.

REFERENCES

1. Maksimenko, S.D. (2004). *Zahalna psykholohiya* [General psychology]. Textbook. Vinnytsia, 704 p. [in Ukrainian].
2. Pehota, O.M. (2003). *Pidhotovka maybutnoho vchytelya do vprovadzhennya pedahohichnykh tekhnolohiy* [Preparation of the future teacher for the introduction of pedagogical technologies]. *Teaching. manual*. Kyiv, 240 p. [in Ukrainian].
3. Rebrova, O.E. (2013). *Teoriya i metodyka formuvannya khudozhno-mentalnoho dosvidu maybutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva ta khoreohrafiy* [Theory and method of formation of artistic and mental experience of future teachers of musical art and choreography]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, 46 p. [in Ukrainian].
4. Rozhok, V.I. (2013). *Istoriya ukraiyinskoho dyryhentskoho vykonavstva: tvorchist Stefana Turchaka* [History of Ukrainian conducting performance: work of Stefan Turchak]. *Study guide*. 328 p. [in Ukrainian].
5. Hrykov, E.M. (2011). *Pedahohichni umovy yak skladova naukovykh znan* [Pedagogical conditions as a component of scientific knowledge]. *Path of Education* 2, pp.11–15. [in Ukrainian].
6. Yunda, V.V. (2021). *Pidhotovka maybutnoho vchytelya muzychnoho mystetstva do roboty z dytyachym khorom* [Preparation of the future music teacher to work with a children's choir]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Starobils'k, 23 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.07.2022

“Будь-яке навчання людини, є не що інше, як мистецтво сприяти прагненню природи до свого власного розвитку”.

*Йоганн Генріх Песталоцці
видатний швейцарський педагог-новатор*

“Усе своє життя старанно навчайся. Кожен день ставай майстернішим, ніж ти був за день до цього, а на наступний день – майстернішим, ніж сьогодні. Вдосконалення не має кінця”.

*Ямамото Цунетомо
філософ, письменник*

“Ніхто не зможе побудувати для Вас міст, на якому Ви повинні перетнути потік життя, ніхто, крім Вас самих”.

*Фрідріх Ніцше
німецький філософ*

